

ЯСІНОК М. М.,

доктор юридичних наук,
завідувач кафедри правосуддя
(Сумський національний аграрний
університет)

БОЙКО В. Б.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри правосуддя
(Сумський національний аграрний
університет)

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.12>

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАВДАНЬ ПІДГОТОВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАВДАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

В статті здійснено дослідження завдань інституту підготовчого провадження через призму завдання цивільного судочинства та виявлення основних рис даної процесуальної стадії, що є характерними для її правової природи. Необхідність підготовки справи до судового розгляду в процесуальній науці завжди визнавалась невід'ємною та необхідною стадією будь-якої галузі процесуального права. Цілком зрозуміло, що без якісної підготовки справи до її подальшого вирішення в судовому засіданні, неможливо досягти не лише виконання основного завдання цивільного судочинства, але і взагалі – відновити порушені, невизнані або опорувані право, свободу чи інтерес.

Авторами проведено дослідження наявних наукових напрацювань вітчизняних науковців-процесуалістів з тематики даної роботи, яке показало, що вчені дещо втратили науковий інтерес до даного процесуального інституту і його вивчення в літературі проводиться досить пасивно. На думку авторів, така ситуація пов'язана з хибною думкою про значну подібність, (а в чомусь навіть і тотожність) процесуального явища підготовчого провадження – провадженню у справі до судового розгляду, яке регламентувалось нормами ЦПК України в попередній його редакції. В той же час, підготовче провадження в цивільному судочинстві в тому вигляді, в якому воно на сьогодні закріплене нормами Цивільного процесуального кодексу України, є новелою цивільного процесу, оскільки у попередній редакції наведеного вище процесуального закону, підготовка справи до судового розгляду обмежувалась лише підготовчим судовим засіданням, яке мало на меті з'ясувати можливості врегулювання спору до судового розгляду або забезпечити правильне та швидке вирішення справи.

В статті проведено співставлення закріплених нормативно завдань підготовчого провадження із основним завданням цивільного судочинства та сформульовано висновок про те, що поетапне виконання кожного з них підвищує шанси сторін спору на справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільної справи.

За результатами виконаного дослідження автори доходять висновку про те, що підготовче провадження як процесуальний інститут, займає одне із центральних місць в структурі цивільного правосуддя. Обґрунтовується даний висновок зокрема тими обставинами, що реалізація завдання цивільного судочинства

чинства неможлива без досягнення завдань, визначених законодавцем для даної стадії цивільного процесу. При цьому, допущені судом помилки при остаточному визначенні предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу, не зможуть бути виправленими під час судового розгляду спору та призведуть або ж до задоволення необгрунтованого позову, або навпаки – до безпідставної відмови в захисті реально порушеного, невизнаного чи оспорюваного права, свободи або інтересу.

Ключові слова: предмет спору, підготовче провадження, позовні вимоги, відводи, розгляд справи по суті, цивільне судочинство, стадія цивільного процесу.

Yasynok M. M., Boiko V. B. Characteristics of tasks of preparatory proceedings through the prism of the task of civil proceedings

The article examines the tasks of the institute of preparatory proceedings through the prism of the task of civil proceedings and identifies the main features of this procedural stage, which are characteristic of its legal nature. The need to prepare a case for trial in procedural science has always been recognized as an integral and necessary stage of any branch of procedural law. It is clear that without quality preparation of the case for its further resolution in court, it is impossible not only to achieve the main task of civil proceedings, but in general – to restore violated, unrecognized or challenged rights, freedoms or interests.

The author conducted a study of existing scientific developments of domestic scholars-proceduralists on the subject of this work, which showed that scientists have lost some scientific interest in this procedural institute and its study in the literature is quite passive. According to the author, this situation is due to a misconception about the significant similarity (and in some ways even identity) of the procedural phenomenon of preparatory proceedings – the proceedings before the trial, which was regulated by the CPC of Ukraine in its previous version. At the same time, preparatory proceedings in civil proceedings in the form in which it is currently enshrined in the Civil Procedure Code of Ukraine, is a novelty of civil proceedings, as in the previous version of the above procedural law, preparation for trial was limited to preparatory hearings, which aimed to clarify the possibility of resolving the dispute before the trial or to ensure the correct and prompt resolution of the case. The article compares the statutory tasks of the preparatory proceedings with the main task of civil proceedings and concludes that the gradual implementation of each of them increases the chances of the parties to a fair, impartial and timely consideration and resolution of civil cases.

According to the results of the study, the author concludes that the preparatory proceedings as a procedural institution, occupies one of the central places in the structure of civil justice. This conclusion is substantiated in particular by the fact that the implementation of the task of civil proceedings is impossible without achieving the objectives set by the legislator for this stage of civil proceedings.

At the same time, mistakes made by the court in the final determination of the subject of the dispute and the nature of the disputed legal relationship, claims and composition of the participants in the trial will not be corrected during the trial and will lead either to satisfy an unfounded claim or, conversely, actually violated, unrecognized or disputed right, freedom or interest.

Key words: the subject of the dispute, preparatory proceedings, claims, challenges, consideration of the case on the merits, civil proceedings, stage of the civil process.

Постановка проблеми. Починаючи з 24 лютого 2022 року Україна зіштовхнулася із надзвичайно тяжким, виснажливим та небезпечним випробуванням – відкритою та зухвалою

збройною агресією Російської Федерації, яка поставила під загрозу існування нашої державності, незалежності та громадянського суспільства в цілому. Активні бойові дії та подальше введення на всій території нашої держави воєнного стану, змусили всі без винятку державні та громадські інституції стати на захист країни від загарбника, переосмислити існуючі концепції роботи та функціонування та пристосовувати свою діяльність до нових реалій життя. Президент України, Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України вимушені були терміново розпочати розробку та прийняття у межах своєї компетенції необхідних та актуальних для реального часу нормативно-правових актів, спрямованих на створення такого правового поля, яке дозволяло б максимально ефективно регулювати суспільні відносини в умовах війни, забезпечуючи функціонування військово-промислового комплексу і оборонної промисловості, національної економіки, аграрного сектору, сфери соціального захисту і медицини, і взагалі – фізичної безпеки громадян, іноземців та апатридів, якій перебувають в країні, а також існування всіх без винятку суб'єктів призованого і публічного права.

Судова гілка влади не стала виключенням із даної ситуації. Попри існування реальної загрози життю та здоров'ю працівників судових адміністрацій, місцевих загальних та спеціалізованих судів, організація їх роботи та відправлення судочинства продовжувалось здійснюватись у тих адміністративно-територіальних одиницях, які ворог не зміг захопити або ж окупував частково. Згідно статистичних даних, за період з 24 лютого до 2 травня 2022 року судами України було ухвалено 769 650 рішень, з яких левову частку складають рішення місцевих загальних судів – 450 515 [1]. Таким чином, навіть в умовах воєнного стану судова гілка влади залишається гарантом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ. В цьому зв'язку, важливим питанням сьогодення є продовження вітчизняною науковою спільнотою пошуку найбільш оптимальних заходів по удосконаленню цивільного процесуального законодавства з метою ефективного досягнення його завдань за будь-якої економічно чи суспільно-політичної ситуації. При цьому, вдосконалення потребують як відносно нові (підготовче провадження), так і доволі усталені процесуальні інститути (завдання та основні засади цивільного судочинства).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зауважити, що проблематика інституту підготовчого провадження після його введення у правове поле цивільного процесуального законодавства доволі пасивно досліджується вченими-правниками кілька останніх років. Дана обставина, на нашу думку, може бути викликана зокрема тим фактом, що серед науковців існує думка про значну подібність, (а в чомусь навіть і тотожність) процесуального явища підготовчого провадження – провадженню у справі до судового розгляду, яке регламентувалось нормами ЦПК України в попередній його редакції, чинній до 15.12.2017 року. Однак, дана позиція є не зовсім обгрунтованою, зважаючи на різні завдання вищеназваних процесуальних категорій, а також принципово новий підхід до процедури проведення підготовчого засідання та способу донесення учасниками справи до суду своїх правових позицій по суті спору. Однак, незважаючи на це, вивчення підготовчого провадження все ж відбувається вченими як при безпосередньому дослідженні даного правового явища, так і в наукових працях, спрямованих на вивчення цивільного процесуального права в цілому. Зокрема, еволюція моделі, сучасний стан та загальна проблематика підготовчого провадження в цивільному судочинстві досліджувались Гулик А. Г. [2], Цал-Цалко Ю. Ю. [3], [4], Кармаза О. О. [5], Луспеником Д. Д. [6], Кравчун З. В. [7], Шаповалом М. М. [8], Ізаровою І. О. та Ханік-Посполітак Р. Ю. [9], Бабаєвою О. В. [10], а також іншими науковцями-процесуалістами.

Метою статті є дослідження завдань інституту підготовчого провадження через призму завдання цивільного судочинства та виявлення основних рис даної процесуальної стадії, що є характерними для її правової природи. Реалізація даної мети дасть змогу визначити місце даного процесуального інституту в стадійній структурі цивільного правосуддя.

Основні результати дослідження. Цивільне судочинство як окремий та обособлений порядок розгляду суспільних спорів, відрізняється від інших форм національного правосуддя своїм завданням та принципами, що закріплені в Цивільному процесуальному кодексі

України [11]. Зокрема, згідно ч. 1 ст. 2 ЦПК України, завданням цивільного судочинства є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Дане завдання є універсальною імперативною константою, що вбачається із норми ч. 2 даної статті, якою визначено безальтернативний обов'язок суду та учасників судового процесу керуватися завданням цивільного судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі. Оскільки цивільний процес, як і інші процеси галузевого судочинства (адміністративного, господарського, кримінального) поділений на стадії, очевидним є і той факт, що підготовче провадження повинно у повному обсязі підпорядковуватись загальним принципам цивільного судочинства, а суд та учасники спору, на цьому етапі повинні спрямовувати всі свої процесуальні дії та рішення на справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення конкретної цивільної справи.

Означений обов'язок покладено на всіх суб'єктів незалежно від їх процесуального статусу у справі: як на позивача, так і на відповідача або ж третю особу. Примітним є і та обставина, що правова конструкція ч. 2 ст. 2 ЦПК України свідчить про безапеляційність закріпленої законодавчої норми, оскільки не передбачає жодних «але», «якщо» «у випадку» і тому подібне, а також абсолютно не бере до уваги волевиявлення будь-кого із учасників судового процесу. Зокрема, якщо позивач, подаючи позовну заяву до суду, свідомо бере на себе зобов'язання дотримуватись всіх передбачених процесуальних правил, аналогічно як і третя особа, яка подає заяву про вступ у справу на стороні позивача або відповідача, то відповідач, а також третя особа, яку залучено до участі ухвалою суду, вступають у спір в примусовому порядку і про добровільність дотримання ними всіх процесуальних положень та спрямування своїх дій на дотримання завдання цивільного судочинства мова звісно ж не йде.

Підготовче провадження в свою чергу, має свої чітко визначені завдання, які є характерними лише для даної стадії судової справи. Так, за ч. 1 ст. 189 ЦПК України, завданнями підготовчого провадження є:

- 1) остаточне визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу;
- 2) з'ясування заперечень проти позовних вимог;
- 3) визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів;
- 4) вирішення відводів;
- 5) визначення порядку розгляду справи;
- 6) вчинення інших дій з метою забезпечення правильного, своєчасного і безперешкодного розгляду справи по суті.

Для того, щоб охарактеризувати всі вищеперелічені завдання з позиції їх відповідності загальним завданням цивільного судочинства, розглянемо окремо кожен із пунктів та проаналізуємо які принципи цивільного судочинства закладено у їх зміст.

Як вбачається із першого з переліку завдання, в підготовчому провадженні суд має остаточно визначитись із предметом спору та характером спірних правовідносин, позовними вимогами, пред'явленими позивачем та складом учасників, які мають бути залучені до участі в судовому процесі. Цілком очевидно, що дане завдання є базовим для визначення судом в першу чергу наявної можливості до захисту порушеного, невизнаного чи оспорюваного права, про що і просить позивач. Дане питання, незважаючи на його здавалося б елементарну суть, іноді викликає складнощі навіть у досвідчених суддів, свідченням чого є значна кількість постанов Верховного Суду, в яких виправляються помилки, допущені в цій частині судами першої інстанції.

Зокрема, в постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 14 вересня 2021 року (справа № 909/243/18) суд касаційної інстанції вимушений був розтлумачити різницю між предметом спору та предметом позову вказавши, що на відміну від першого поняття, під яким слід розуміти матеріально-правовий об'єкт, з приводу

якого виник правовий конфлікт між позивачем і відповідачем, предметом позову є безпосередньо матеріально-правова вимога позивача до відповідача, щодо якої особа звертається до суду за захистом своїх прав чи інтересів. При цьому, судом наголошено, що подібна права позиція щодо відмінностей між суттю вищевказаних понять вже раніше була викладена у постановках Верховного Суду від 12.06.2019 у справі № 916/542/18 та від 01.08.2019 у справі № 916/1743/18 [12].

Без правильного визначення предмета спору, а також характеру спірних правовідносин суд не матиме змоги ефективно захистити порушене, невизнане чи оспорюване право, свободу чи інтерес, що в свою чергу зведе нанівець увесь судовий процес через недосягнення основного завдання цивільного судочинства. Тому недаремно Верховний Суд неодноразово наголошував, що поняття «юридичний спір» має тлумачитися широко, з огляду на підхід Європейського суду з прав людини до тлумачення поняття «спір про право» (п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що відповідно до духу Конвенції поняття спору про право має розглядатися сутнісно, а не формально» [13]. З огляду на це, визначення предмета спору та його природи, законодавцем абсолютно обґрунтовано було віднесено до завдань, виконання яких є доцільним саме стадії підготовчого провадження.

Вірне визначення судом предмету спору, предмету позову, а також правової природи спірних відносин дає можливість суду на стадії підготовчого провадження оцінити заявлені позовні вимоги на предмет їх співвідносності з вище переліченими категоріями. Іншими словами, суд, не переходячи до безпосереднього вирішення цивільної справи, може оцінити відповідність характеру порушеного, невизнаного чи оспорюваного права тій матеріально-правовій вимозі (вимогам), які позивач ставить до суду у своїй позовній заяві. Важливість даного кроку повністю корелюється із завданням цивільного судочинства справедливо та своєчасно вирішити цивільний спір, оскільки аналізуючи позовні вимоги у підготовчому провадженні, суд може прийти до висновку про подання позивачем завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер. В свою чергу, такі дії згідно п. 3 ч. 2 ст. 44 ЦПК України, суперечать завданню цивільного судочинства і є формою зловживання процесуальними правами, та можуть мати відповідні процесуальні наслідки. Так, згідно п. 1 ч. 4 ст. 135 ЦПК України, якщо позов має ознаки завідомо безпідставного або інші ознаки зловживання правом на позов, за клопотанням відповідача, суд має право зобов'язати позивача внести на депозитний рахунок суду грошову суму для забезпечення можливого відшкодування майбутніх витрат відповідача на професійну правничу допомогу та інших витрат, які має понести відповідач у зв'язку із розглядом справи (забезпечення витрат на професійну правничу допомогу). Крім того, якщо позивач додав до завідомо безпідставного позову одне або кілька клопотань, у відповідності до ч. 3 ст. 44 ЦПК України, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути таке клопотання позивачу, економлячи таким чином свій процесуальний час, який був би затрачений на його вирішення на шкоду своєчасному вирішенню цивільного спору.

Встановивши предмет спору та предмет позову, суд має змогу визначитись зі складом учасників судового процесу та оцінити чи відповідає суб'єктний перелік, вказаний позивачем у позові, правовій природі спірних відносин та заявленим позовним вимогам.

Визначенню суб'єктного складу спору в ЦПК України присвячено окремо декілька статей, оскільки від правильності даної процесуальної дії залежить виконання завдання цивільного судочинства в цілому. На стадії підготовчого провадження суд зобов'язаний встановити чи саме та особа, яка вказана у позовній заяві відповідачем, повинна відповідати за позовом. Зокрема, Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 17 квітня 2018 року у справі № 523/9076/16-ц було окремого наголошено на тому, що «визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача. Натомість, встановлення належності відповідачів й обґрунтованості позову обов'язком суду, який виконується під час розгляду справи» [14]. При цьому, Велика Палата звернула увагу і на те, що у позові, пред'яв-

лення позову до неналежного відповідача є самостійною та беззаперечною підставою для відмови позивачу в його задоволенні, окрім того випадку, коли останній виявить бажання щодо заміни неналежного відповідача належним. Така процесуальна можливість передбачена ч. 2 ст. 51 ЦПК України лише на стадії підготовчого провадження і до його закінчення, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження – до початку першого судового засідання. Після закриття підготовчого провадження суд може залучити до участі у справі співвідповідача або замінює первісного відповідача належним відповідачем виключно у разі, якщо позивач доведе, що не знав та не міг знати до подання позову у справі про підставу залучення такого співвідповідача чи заміну неналежного відповідача.

Згідно ч. 1 ст. 52 та ч. 1 ст. 53 ЦПК України, до закінчення підготовчого провадження можуть вступити у справу і треті особи. Якщо ж суд при підготовці справи до розгляду встановить, що його рішення може вплинути на права та обов'язки осіб, що не є стороною у справі, він зобов'язаний залучити їх до участі у справі як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. В той же час, незалучення до участі у справі третьої особи та розгляд справи без її повідомлення обставини справи, встановлені судовим рішенням, не матимуть юридичних наслідків при розгляді позову, пред'явленого стороною, яка брала участь у цій справі, до цієї третьої особи або позову, пред'явленого цією третьою особою до такої сторони, що в свою чергу в деяких випадках може значно ускладнити подальше поновлення порушеного права позивача.

Як бачимо, від виконання лише першого із закріплених нормативно завдань підготовчого провадження, залежить в повній мірі виконання основного завдання цивільного судочинства.

Наступним завданням суду у підготовчому провадженні є з'ясування заперечень відповідача проти позовних вимог. Його виконання досягається за рахунок дослідження змісту відзиву на позов відповідача, заперечення або зустрічної позовної заяви у випадку подання будь-якого із вище перелічених заяв по суті справи. В той же час, виконання даного завдання можливе лише у випадку наявності волевиявлення самого відповідача, оскільки як вказано у ч. 4 ст. 174 ЦПК України, подання заяв по суті справи є правом учасників справи. В даному випадку суд може лише пропонувати відповідачу письмово висловити свою позицію у справі, обґрунтувавши її своїми запереченнями та навівши докази, які спростовують позовні вимоги. Разом з тим, якщо відповідачем виступає державний орган чи орган місцевого самоврядування, суд може зобов'язати їх подати відповідну заяву по суті справи (крім позовної заяви) та встановити таким чином зміст заперечень проти пред'явленого позову.

З'ясування заперечень відповідача проти позовних вимог має на меті встановлення того, чи не зловживає позивач своїми процесуальними правами та чи дійсно його позов має фактичне підґрунтя, а порушене, невизнане чи оспорюване право потребує захисту від держави. Цим досягається, як мінімум, забезпечення своєчасності розгляду і вирішення цивільної справи, оскільки в залежності від природи права, свободи чи інтересу, які зазнали протиправного посягання, суд має змогу оцінити наскільки оперативність у розгляді справи або ужитті заходів забезпечення позову сприятиме ефективному їх захисту та поновленню. Як приклад, оперативність вирішення позову про відібрання дитини від одного з батьків у випадку існування реальної загрози для її життя і справи про захист прав споживача повинна бути різною, зважаючи на той факт, яке значення для захисту порушеного права має швидке прийняття судового рішення у кожному із наведених прикладів. З огляду на це можна констатувати, що дане завдання підготовчого провадження органічно поєднується із загальним завданням цивільного судочинства та орієнтоване на досягнення останнього.

Визначення обставин справи, які підлягають встановленню, та зібрання відповідних доказів, як основоположне завдання підготовчого провадження, покликане забезпечити в першу чергу справедливий і неупереджений розгляд цивільного спору, здійснений з дотриманням принципів диспозитивності та змагальності сторін. В рамках даного завдання, ч. 2 ст. 197 ЦПК України вимагає від суду з'ясувати, чи повідомили сторони про всі обставини справи, які їм відомі, з'ясувати, чи надали сторони докази, на які вони посилаються у позові

і відзиві, а також докази, витребувані судом чи причини їх неподання; вирішити питання про проведення огляду письмових, речових і електронних доказів у місці їх знаходження, а також питання про витребування додаткових доказів та визначити строки їх подання, вирішити питання про забезпечення доказів, призначення експертизи, виклик у судове засідання експертів, свідків, залучення перекладача, спеціаліста. При цьому, зважаючи на те, що цивільне процесуальне законодавство покладає обов'язок збирання і подання доказів саме на сторони спору, суд, в залежності від фактичних обставин та орієнтуючись на досягненні справедливого розгляду спору, має право роз'яснювати учасникам справи, які обставини входять до предмета доказування, які докази мають бути подані тим чи іншим учасником справи. На нашу думку, таке право доцільно обов'язково застосовувати судам у тих випадках, коли сторони спору беруть участь у справі самостійно, не заручившись правовою допомогою адвоката, оскільки у такому випадку завжди існує ризик неподання учасником всіх необхідних доказів через незнання вимог чинного як матеріального так і процесуального законодавства. В свою чергу, це ставить під загрозу права, свободи чи інтереси сторони спору, які реально порушено, однак в силу некомпетентності останньої, вони можуть не отримати своєчасного і належного судового захисту, що іде у розріз із завданням цивільного судочинства, визначеним у ч. 1 ст. 2 ЦПК України.

Наступним завданням підготовчого провадження законодавець зазначив вирішення судом відводів, які можуть бути заявлені будь-ким із учасників справи. Для досягнення цього, суд на початку підготовчого засідання оголошує склад суду, а також прізвища, імена та по батькові секретаря судового засідання, перекладача, спеціаліста та з'ясовує наявність мотивованих підстав для відводів (п. 1 ч. 2 ст. 197 ЦПК України). В цій частині слід зауважити, що інститут відводу судді чи секретаря судового засідання повністю ґрунтується на прагненні справедливого і неупередженого розгляду та вирішення цивільної справи, а тому усунення будь-яких суперечностей в цій частині на стадії підготовчого провадження є безумовно доречним та необхідним заходом, вжиття якого дасть можливість в подальшому процесі зосередитись на аналіз пояснень сторін, дослідженні наданих доказів та ухваленні судового рішення.

Слід також зауважити, що Європейський суд з прав людини також приділяє значної уваги інституту відводу судді як засобу забезпечення справедливого судочинства, а тому ніколи формально не підходить до розгляду заяв скаргників у цій частині. Зокрема, як зазначив ЄСПЛ у своєму рішенні по справі «Паунович проти Сербії» (№ 54574/07) [15], «справедливість повинна не тільки вершитися, але має бути також очевидно, як вона вершиться». З огляду на це, законодавець абсолютно обґрунтовано стоїть на тій позиції, що сумніви в «очевидності» неупередженості судді повинні бути усунуті якнайшвидше, тобто на стадії підготовчого провадження, що в подальшому при дослідженні матеріалів справи убезпечить суд від звинувачень його у протилежному.

Після виконання всіх перелічених вище завдань підготовчого провадження, суд може підійти до визначення порядку розгляду справи. З цією метою суд призначає справу до розгляду по суті, визначає дату, час і місце проведення судового засідання або декількох судових засідань – у разі складності справи, для розгляду справи по суті, встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються під час розгляду справи по суті, вирішує питання про колегіальний розгляд справи, у випадку, якщо спір допускає такий розгляд, а також вчиняє інші дії, необхідні для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи по суті.

Раціональний порядок розгляду справи, встановлений судом у підготовчому провадженні, якнайкраще сприяє виконанню завдання цивільного судочинства, оскільки в такому випадку забезпечується справедливий, неупереджений, своєчасний і безперешкодний розгляд і вирішення спору, а захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів з великою вірогідністю буде ефективним та адекватним відносно до фактичних обставин справи.

Висновки. Дослідивши завдання підготовчого провадження, можна підсумувати, що вони є тим законодавчо встановленим алгоритмом, завдяки якому у повному обсязі досягається виконання основного завдання цивільного судочинства – захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів шляхом здійснення справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи. Якість виконання даного завдання напряму залежить від сумлінного та відповідального підходу судді до організації і проведення підготовчого провадження справи. Разом з тим, при формальному ставленні до виконання завдань підготовчого провадження, суд ризикує неповно з'ясувати обставини, що мають значення для справи, встановити їх при явній відсутності необхідних належних, допустимих та достатніх доказів, дійти помилкових висновків щодо природи спірних правовідносин, порушивши таким чином норми процесуального права.

Реалізація завдання підготовчого провадження з остаточного визначення предмета спору та характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників судового процесу є базовим і найбільш важливим етапом, оскільки від нього залежить правильність і послідовність реалізації всіх інших завдань з метою досягнення основного завдання цивільного судочинства. При цьому, допущені в цій частині помилки не зможуть бути виправленими під час судового розгляду спору та призведуть або ж до задоволення необґрунтованого позову, або навпаки – до безпідставної відмови в захисті реально порушеного, невизаного чи оспорюваного права, свободи або інтересу.

В цілому ж взаємозв'язок завдань цивільного судочинства та завдань підготовчого провадження є очевидним та прослідковується у поетапності досягнення першого за рахунок якісного виконання других.

Список використаних джерел:

1. Здійснення правосуддя в умовах війни: оперативна інформація від ДСА України. Юридична практика. URL: <https://pravo.ua/zdiisnennia-pravosuddia-v-umovakh-viiny-operatyvna-informatsiia-vid-dsa-ukrainy/> (дата звернення: 12.05.2022).
2. Гулик А. Г. Оптимізація цивільного судочинства: проблеми теорії та практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2021. 32 с.
3. Цал-Цалко Ю. Ю. Підготовче засідання як процесуальна форма стадії підготовчого провадження. Правове життя сучасної України: у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 2. С. 346–350.
4. Цал-Цалко Ю. Ю. Сутність підготовчого провадження. *Часопис цивілістики*. 2019. № 37 С. 74–80.
5. Кармаза О. О. Інститут врегулювання спору за участю судді в цивільному, господарському та адміністративному процесах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 3. Т. 1. С. 37–48.
6. Луспенік Д. Д. Які саме і як новели цивільного процесу вплинули на судову практику. *Закон і бізнес*. 2018. Вип. 08.09–14.09. URL: <https://zib.com.ua/ua/134331.html> (дата звернення: 12.05.2022).
7. Кравчун З. В. Підготовче судове засідання як процесуальна форма підготовки справи до розгляду. The World Science of Modernity Problems and Prospects of Development. Abstracts of XV International Scientific and Practical Conference. Paris, France, March, 25–26, 2021. P. 54–57.
8. Шаповал М. М. Стан наукової розробленості проблеми підготовки справи до судового розгляду в цивільному судочинстві. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2019. Вип. 85. С. 144–158.
9. Ізарова І. О., Ханік-Посполітак Р. Ю. Цивільний процес України : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищих навчальних закладів. Київ : ВД «Дакор», 2018. 276 с.
10. Бабаєва О. В. Стадія підготовчого провадження в системі судових процедур. *Актуальні проблеми судового права*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,

присвяченої пам'яті професора Івана Єгоровича Марочкіна, м. Харків, 20 квітня 2017 року. У двох томах. Т. 1. Харків : Право, 2017. С. 15–18.

11. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 12.05.2022).

12. Постанова Верховного Суду від 14 вересня 2021 року у справі № 909/243/18. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=99647863&red=100003cf7bea026019c7b5a527fbb223c8d99e&d=5> (дата звернення: 13.05.2022).

13. Постанова Верховного Суду від 17 червня 2020 року у справі № 715/974/13-ц. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_ktss_vp_vid_17_06_2020_roku_u_spravi_715_974_13_ts/ (дата звернення: 13.05.2022).

14. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 квітня 2018 року у справі № 523/9076/16-ц. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/73469613> (дата звернення: 18.05.2022).

15. Рішення Європейського суду з прав людини справі «Паунович проти Сербії» (заява № 54574/07) від 03 грудня 2019 року. URL: <file:///C:/Users/Игорь/Downloads/sprava-raupovich-proti-serbii.pdf> (дата звернення: 19.05.2022).

